

נושא העבודה:

חובת גיוס לצבא

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי

פרק ראשון- הקדמה אישית:

הנושא עליו בחרתי לעשות את העבודה שלי הוא חובת הגיוס לצבא, אני בחרתי בנושא הנ"ל כיוון שיש לי חיבור וזיקה מיוחדת לצבא ולפי דעתי הגיוס לצבא הוא גורם חשוב מאוד, ועל כל אדם לתרום מעצמו למדינה להתגייס לצבא ולתת את חלקו למען שלום האזרחים ולמען שלום המדינה. במיוחד בארץ כמו שלנו ישראל שהצבא בה הוא חלק משמעותי ממנה. עקב היותנו מוקפים אויבים והימצאותנו תחת איום תמידי ולכן חובת גיוס שחלה על כולם חשובה ביותר אך ישנם מקרים מיוחדים שפוטרים את הגיוס לצבא. גם במשפט העברי וגם במשפט הישראלי מדברים על חובת הגיוס לצבא ועל החשיבות שלה.

אני רואה את הצבא כחלק בלתי נפרד מצביונה של מדינת ישראל וחלק מאופיו של כל אזרח החל מתקופת התנ"ך ועד היום.

תוכן העניינים:

פרק ראשון- הקדמה אישית.....	עמוד 2
פרק שני- מבוא.....	עמוד 4
פרק שלישי- משפט עברי	
חובת גיוס לצבא.....	עמוד 5
פטורים מגיוס לצבא.....	עמוד 5-6
תלמוד תורה כעילה לפטור.....	עמוד 6-9
גיוס נשים.....	עמוד 9-11
פרק רביעי-משפט ישראלי	
חובת גיוס.....	עמוד 12
פטור בני ישיבות.....	עמוד 12-14

גיוס נשים.....עמוד 15-16

פרק חמישי- השוואה.....עמוד 17-18

סיכום.....עמוד 19

בבילוגרפיה.....עמוד 20

פרק שני- מבוא:

"האחים יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"¹

בעבודה זו אני הולכת לעסוק בנושא אותו בחרתי שהוא חובת הגיוס לצבא על נושא זה יש מגוון דעות בין אם במשפט העברי ובין אם במשפט הישראלי לגבי שלל דברים בחובת הגיוס לצבא, בעבודה זו אפרט על כמה נושאים אותם חילקתי לתתי נושאים ובדקתי את פסיקתם במשפט העברי ובמשפט הישראלי הנושאים העיקריים הם גיוס נשים לצבא ומה הן הדעות והפסיקה לגביהן גם במשפט העברי כולל דעת רבנים כיום וגם במשפט הישראלי. ופטור/גיוס אנשים ש"תורתם אמונתם" לצבא מה המחלוקת לגביהם והאם אפשר להשתמש בתירוץ זה כעילה לפטור מהגיוס לצבא לפי הדין העברי והדין הישראלי. מתוך נושאים אלה חילקתי לתתי נושאים שכוללים פטורים

¹ במדבר פרק לב' פסוק ו'

הייחודים רק לנשים מי פטור מלצאת לקרב ומאין נלמד הדבר שבני התורה

משתמשים בו כתירוץ לא לשרת בצבא "תורתו אמונתו".²

פרק שלישי- חובת גיוס לצבא משפט עברי:

"האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"³

במשפט העברי כבר מתקופת התנ"ך הקדומה מצוינת חובת הגיוס לצבא באופן שוויוני

משה קורא לכל העם להתגייס לצבא ולצאת למלחמה כנגד אויביי ישראל באותה

התקופה. את החשיבות לשוויון בגיוס לצבא לצורכי מלחמה אנו רואים בפסוק

"במלחמת מצווה הכל יוצאין , אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה"⁴ ומכאן נראה שחובת

התרומה לצבא כוללת את כולם בלי יוצא מן הכלל גם במקרים קיצוניים של חתן

בחופתו. "מבן עשרים שנה ומעלה, כל יוצא צבא בישראל"⁵ במשפט העברי גיל הגיוס

לצבא הוא גברים שגילם מתחיל מגיל 20 ומעלה כשירים שיכולים להילחם אך גם אז

² מסכת שבת

³ מדבר פרק לב פסוק י'

⁴ משנה, סוטה ז, ח

⁵ במדבר א פסוק ג'

היו כאלה שנפטרו מחובת הגיוס לצבא בשל כמה סיבות אותן אפרט בהמשך בנוסף אדון בסוגיית לימוד תורה כעילה לפטור והדעות הרווחות לגבי דבר זה וגיוס נשים לצבא לפי ההלכה.

פטורים מהגיוס לצבא:

בדומה למשפט הישראלי גם במשפט העברי יש אנשים שפטורים מלתרום לצבא ולצאת למלחמה.

"הירא ורך הלבב"⁶ – לפי פירושו של ר' עקיבא אדם זה הוא אדם שאינו יכול לעמוד בקשיי המלחמה ולראות חרב שלופה.

מי-הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית-חֶדֶשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ, יֵלֶךְ וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בַּמִּלְחָמָה, וְאִישׁ אַחֵר, יִחַנְכֵנוּ. וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-נָטַע כֶּרֶם, וְלֹא חָלְלוֹ--יֵלֶךְ, וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בַּמִּלְחָמָה, וְאִישׁ אַחֵר, יִחַלְלֵנוּ. ז. וּמִי-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַרְשׁ אִשָּׁה, וְלֹא לָקַחָהּ--יֵלֶךְ, וְיָשֵׁב לְבֵיתוֹ: פֶּן-יָמוּת, בַּמִּלְחָמָה, וְאִישׁ אַחֵר, יִקְחָנָה⁷- כל אלה הן דוגמאות נוספות אותן מונה התנ"ך לאנשים שפטורים מלצאת למלחמה אדם שלא הספיק לחנוך את ביתו ליהנות מכרמו ולהתחתן עם אישה אליה התארס.

תלמוד התורה כעילה לפטור:⁸

המקור הראשון של פטור מהצבא ממניעים דתיים נלמד מבני שבט לוי שהיו פטורים מהשירות הצבאי והגיוס למלחמה "וְהַלְוִיִּם--לֹא הִתְפַּקְדוּ, בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה"⁹ כאשר קרא משה לכל העם למלחמה בני הלוויים לא נכללו שם.

⁶ דברים פרק כ פסוק ח'

⁷ דברים פרק כ פסוקים ה-ז

⁸ אביעד כהן על חובת השוויון בשירות הצבאי אתר דעת מכללת הרצוג פטור הלוויים

⁹ במדבר פרק ב פסוק לג

עולה מן המקורות כי הסיבה שבני שבט לוי פטורים מן הקריאה לצבא היא עול
"עבודת הקודש" שה' ציווה עליהם למלא. וזה נופל רק על כתפיהם של בני שבט לוי
ומסיבה זו גם אינם מקבלים נחלה ולא נהנים משלל המלחמה שלא השתתפו בה,
"לא-יִהְיֶה לְכֹהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל-שִׁבְט לְוִי, חֶלֶק וְנַחֲלָה--עִם-יִשְׂרָאֵל; אֲשֵׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ,
יֵאָכְלוּ"¹⁰ מכאן למדו אנשי התורה את התירוץ לאי גיוסם לצבא מטענה ש"תורתם
אמונתם" וכל חייהם סביב לימוד התורה ולכן לא יכולים להתגייס לצבא כי רוצים
להקדיש את חייהם ללימוד התורה בלבד ולחיים רוחניים הקרובים לקב"ה.
אך עם גישה זאת יש הרבה בעיות ומתנגדים לטענה זו, החכמים הראשונים מגנים
את אותם האנשים שמשתמשים בלימוד התורה שלהם להנאה ולטובת עצמם "קרדום
לחפור בו"

"אל תעשם [=את דברי התורה] עטרה להתגדל בהם, ולא קרדום לחפור בהם...
ודאשתמש בתגא - חלף [=המשתמש בכתרה של תורה, חולף ונפטר מן העולם]... כל
הנהנה מדברי תורה, נוטל חייו מן העולם".¹¹

מחזק ה"נשר הגדול" שהוא רבנו משה בן מימון שכאשר אדם מתחמק מלמלא את
חובתו הציבורית הוא גם עובר על חילול ה'¹². "ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול
השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם החסידות; דברים שהבריות
מרננים אחריו בשבילם, ואף על פי שאינן עברות - הרי זה חילול את השם... הכל לפי
גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו".¹³ אסור לאדם לפרוש מן הציבור.

¹⁰ דברים פרק יח' פסוק א'

¹¹ משנה אבות ד, ה

¹² להיבטיו השונים של איסור זה, ראה באחרונה הרב א' ליכטנשטיין, "לחיות על קידוש השם", עלון שבות
בוגרים טו (תשס"ב), עמ' 39-55.

¹³ רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה, פרק ה, הלכה יא.

מחזק טענות אלה ר' דוד צבי הופמן אחד מרבני גרמניה¹⁴ כאשר נשאל אם מותר ליהודי להיפטר מחובת גיוס לצבא מחשש שמא יבוא לידי חילול שבת¹⁵ הרב דוד צבי הופמן שולל בנחרצות דבר זה ואומר כמו קודמיו שהשתמטות מחובה ציבורית יכולה להביא לחילול ה' חס וחלילה ושצריך להקשיב לחוק ועל כל אדם להתגייס.

לעומת כל הציודים הנגדיים כנגד ההשתמטות מהצבא לומדי התורה נאחזים בגישתו של רמב"ם שמגדיל את הפטור ולא מייחס אותו רק לשבט לוי "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו, להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשה האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים.¹⁶ דברים אלו של הרמב"ם רק מחזקים את לומדי התורה שדרכם זוהי הדרך הנכונה ושצריך להקדיש את החיים לקב"ה וללימוד תורתו, מפרשיו של הרמב"ם אומרים שאין ליחס לדבר זה כל קשר לצבא ולא לקחת דברים אלה כהלכה למעשה שדברים אלו של הרמב"ם נכתבו בסוף ספר זרעים שידוע שהרמב"ם אוהב לכתוב דברי הגות ומוסר בסוף ספריו.¹⁷

טענות נוספות מגיעות מפי בני התורה והן מקבלות ביקורת חריפה כמו האמרה הידועה "רבנן לא צריכי נטירותא" - חכמים אינם צריכים שמירה.¹⁸

אומרים חכמים רבים ובניהם רב ש"י זוין, מגדולי הרבנים בדור הקודם, חבר מועצת הרבנות הראשית ועורך האנציקלופדיה התלמודית שאין דבר כזה להשים עצמך במצב סכנה לדוגמה מלחמה ולסמוך על הנס כי זוהי לא דרך תורה.

¹⁴ הרב דוד צבי הופמן- ויקיפדיה

¹⁵ שו"ת מלמד להועיל, חלק א, סימן מב.

¹⁶ דברי הרמב"ם ספר זרעים

¹⁷ ראה י' טברסקי, מבוא למשנה תורה לרמב"ם (ירושלים תשנ"א), עמ' 267 ואילך, ושם בעמ' 329-330.

¹⁸ בבא בתרא ז ע"

רבונו של עולם! כלום מותר לסמוך על הנס במקום של סכנת נפשות ממש, ולומר שאין רבנן צריכים שמירה? וחברון של תרפ"ט (לא תקום פעמיים צרה) תוכיח! כלום לא נפלו לפני בני עוולה צעירים קדושים וטהורים, כזהר הרקיע מזהירים, מבחירי הישיבה וחכמיה?!... ולמה עזבו תלמידי החכמים יחד עם שאר אחינו בני ישראל את שכונות הספר הנפגעות מירי הצלפים, ולא השתמשו בסגולה זו של "רבנן לא צריכי נטירותא"?... וכי זוהי דעת התורה!¹⁹

ולסיכום לרוב כל הדעות של רבנים ומפרשים רבים לפי המשפט העברי תלמוד תורה היא אינה עילה לפטור מהגיוס לצבא ואף מי שמשתמט מהצבא ומחובתו הציבורית יכול להגיע לחילול ה' לפי כמה פרשנים אותם הזכרתי לעיל. וכבר בתקופת התנ"ך במשפט העברי השמיצו במקורות מסוימים את אותם אנשים שלא מילאו את חובתם הציבורית ותרמו לצבא כמו שגינתה דבורה הנביאה את אנשי העיר מרוז על כך שלא עזרו בעת המלחמה שהיה צריך אותם והם פרשו מן הציבור.

ע"א אורו[=קללו] מרוז... אורו ארור יושביה, כי לא באו לעזרתה, לעזרת ה' בגבורים".²⁰

גיוס נשים לצבא:

במשפט העברי יחס הגיוס לנשים גורם לסערה וגורר אחריו תגובות רבות מפי רבנים כיום הקוראים לאיסור גיוס נשים בין אם זה תפקידים קרביים ובין אם לא וגם עוד מתקופת המקרא הדעות הרווחות לגבי גיוס הנשים לצבא היה שאסור לגייסן ושנשים פטורות מחובת המלחמה ומהגיוס לצבא.

"לא יהיה כלי גבר על אישה"²¹

התורה פוסקת שאישה אינה יכולה להשיג כלי גבר על גופה וזה כולל את כל היוצא

¹⁹ מכתב שכתב בעיצומה של מלחמת יום העצמאות

²⁰ שופטים ה, כג

²¹ דברים פרק כב פסוק י'

בזה החל מבגדי גבר ועד כלי מלחמה מתרגם ר' אליעזר בן יעקב "מנין שלא תצא אישה בכלי זיין למלחמה?" תלמוד לומר לא יהיה כלי גבר על אישה²².

רש"י מוסיף על רבי אליעזר ונותן את הדוגמה של יעל אשת חבר הקיני שלא הרגה את סיסרא בכלי זיין אלה הכתה אותו ביתד האוהל "ידה ליתד תשלחנה"²³ מפרש הרמב"ם לספר שופטים בעניין זה "לא תעדה אשה עדי האיש, כגון שתשים בראשה מצנפת... או תלבש שריון וכיוצא בו"²⁴ מכן נובעים הדברים שלנשים אסור להשתתף במלחמה לצאת לקרב ולהחזיק נשק לפי פסיקתו של המשפט העברי.

בנוסף לסיבת לא תלבש אישה כלי גבר מוסיפים שהאיסור הנוסף שיש ללמה אסור לגייס נשים הוא "נסמכה בעבור זאת למלחמה כי האשה לא נבראת, כי אם להקים הזרע, ואם תצא עם אנשים למלחמה תבוא בדרך, לידי זנות"²⁵ האבן עזרא מפרש לנו ואומר שגיוסן של נשים לצבא ידרדר את דרכן ויכול להובילן לע"ז ולזנות כלומר סטייה מדרך הישר שהרי לפי דעתו של האבן עזרא תפקידה העיקרי של האישה הוא לא להילחם אלא "להקים זרע" להביא ילדים ואם תצא למלחמה לא תוכל לעשות זאת. ואמרו חז"ל " דרכו של איש לעשות מלחמה, ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה, ומכיוון שזוהי דרך מיוחדת לאיש הרי כל אשה שעושה מלחמה הריהי כלובשת כלי הגבר ועוברת על "לא יהיה כלי גבר על אישה".²⁶ גם כאשר יהושע יצא לקרב הוא הכריז בפני העם לפני צאתו לכיבוש " זָכוּר, אֶת-הַדָּבָר, אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְהוָה, לֵאמֹר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם, וְנָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת. נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם, וּמִקְנֵיכֶם, יָשְׁבוּ, בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן; וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חַמְשִׁים לְפָנַי אַחֲיֵיכֶם"²⁷ כלומר נשים וילדים לא מתגייסים לצבא ולא יוצאים למלחמה. בנוסף לכך

²² פירושו של רבי אליעזר בן יעקב לפסוק "לא יהיה כלי גבר על אשה" (נזיר נט, א)

²³ שופטים פרק ה' פסוק כו'

²⁴ (הל' ע"ז פי"ב ה"י)

²⁵ פירושו של האבן עזרא לסיבות האיסור לגיוס נשים לצבא

²⁶ חז"ל מסכת קידושין ב,ב

²⁷ יהושע א' פסוקים יג-יד'

בדין העברי נשים פטורות מכל מצוות עשה שהזמן גרמא ולכן גם פטורות מגיוס לצבא ויציאה למלחמה "ונוהגת מצווה זו של זכר עשיית עמלק לישראל בכל מקום ובכל זמן בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים"²⁸. כביכול מתקיימת לנו סתירה בין פסיקת הדין העברי שלנשים אסור להתגייס לצבא לבין המשפט הנ"ל "במלחמת מצווה הכל יוצאין, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה" במסכת סוטה שנקבע להלכה ע"י הרמב"ם²⁹. שאומר שגם נשים מתגייסות לצבא. מיישב הרמב"ם סתירה זו באומרו שכיוון שחתן מחופתו יוצא אז הכלה לא נהנית מימי חופתה אלא יוצאת מהחגיגה וחוזרת לחיי היום יום ואין כלל פסיקה לגבי גיוסה לצבא.³⁰ ואילו לעומת כל המתנגדים לגיוסן של נשים לצבא יש המקלים בעניין ואומרים שיכולה לעזור במלחמה לא ע"י לחימה אלא ע"י סיפוק צורכיהם של הלוחמים הגברים בדברים שונים המתבקשים במלחמה. "משמע דגם נשים יוצאות למלחמה וחידוש הוא ואולי אינן יוצאות אלא לבשל ולאפות וכדומה לצורך הגברים אנשי המלחמה"³¹.

בנוסף לכל הוכחות המקרא לאיסור גיוס נשים לצבא גם כיום רוב הרבנים כנגד גיוסן של נשים בכלל לצבא לא משנה מה הוא תפקידה היה נכון לחשוב שבגלל חלוק השנים והתקדמות הדורות הדעות ישתנו אך לא והן נשארו אותו הדבר ודעתם היא ש"כל כבודה בת מלך פנימה"³² כלומר נשים צריכות לשמור על צניעותן ועצם הגיוס לצבא גורם להן להפר פסיקה זו. ולדעת הרבנים כיום גיוס לצבא מביא לידי פירור עולמן הדתי של הבנות ומרחיק אותן מזיק היהדות. "אחרי שאנו רואים את התוצאות המרות מגיוס הבנות, שרובן נתערטלו מדת יהודית עד להשחית, מה מקום להתווכח

²⁸ בעל ספר החינוך מצוה תרג

²⁹ ספר הלכות מלכים פ"ז ה"ד

³⁰ יישוב הרמב"ם לקושי שהועלה ע"י רדב"ז לגבי המילים כלה מחופתה יוצאת

³¹ הרש"ש למסכת סוטה

³² תהילים מה, יד

בהליכת בנות לצבא בזמן שהדבר ברור שסופן להדחות מכל זיק יהדות, וטומאה כתוב
בהן כעריות.³³

פרק רביעי- חובת גיוס לצבא משפט ישראלי

חובת הגיוס לצבא במשפט הישראלי החלה בשנת 1949 לאחר הקמת המדינה
ובחוקי שירות הביטחון נקבע כי כל אזרח הכשיר לשרת בהגיעו לגיל 18 חייב
להתגייס לצבא.

למעט מקרים בהם הצבא משחרר מהשירות בשל בעיות רפואיות³⁴ נפשיות, עבר
פלילי, מטעמי דת וכדומה.³⁵

חוק חובת הגיוס לצבא בא לשמור על שוויון בין האזרחים ובא לוודא שכולם עומדים
בחובה זאת למעט מקרים חריגים שהצבא פוטר מגיוס או מאפשר דחייה שלו כמו בני

³³ מרן הרב צבי פסח פרנק זצ"ל לספר הלכות מדינה ח"ב של הרב הגאון ר' אליעזר י' וולדינברג לשאלת גיוס
בנות לצבא

³⁴ סעיף 5 לחוק שירות הביטחון

³⁵ סעיף 36 לחוק שירות הביטחון נוסח משולב

ישיבה.³⁶ שגוררים עימם רעש ציבורי מאנשים מסוימים כמו אנשים שמתגייסים לצבא ומשרתים שירות רגיל ודורשים לשוויון בנוגע לגיוס. ועד היום אין פסיקה חותכת לגבי דינם של אותם בני ישיבות והיסטוריה משפטית ארוכה מאחורי נושא זה. היקף חובת הגיוס לצבא הוא גדול ולכן אתמקד בכמה נושאים אותם אחלק לתתי נושאים.

פטור בני ישיבות (חרדים) מהצבא:

בשנת 1949 דוד בן גוריון אז ראש ממשלת מדינה ישראל דחה את גיוסם של בני ישיבות רבים וכך החל הפטור של תלמידי ישיבות (חרדים) מהצבא מהסיבה שהיא "תורתם היא אמונתם".³⁷ והרצון לשמור על הדת המעוטה באותה תקופה אחרי המאורעות שקרו באירופה שכמעט השמידה את היהדות כמעט לחלוטין. פטור בני הישיבות שהתחיל בגלל דוד בן גוריון שנים לא היה מעוגן בחוק אלה היה מן מוסכמה ציבורית. פטור בני הישיבות החל להיות יותר רציני עם השנים החל מהכנסת פטור זה להסכם הסטטוס קוו³⁸ בין הדתיים לחילוניים בהקמת המדינה ועד היום שחוק זה מעוגן בחוק ויש לו כמה וכמה סעיפים ותנאים לקיומם. הסיבה העיקרית בגללה בני ישיבות אינם רוצים להתגייס לצבא משום שהם רואים עצמם שומרים על המסורת היהודית באדיקות ועצם הגיוס לצבא מפר את הפסוק "והגית בו יומם ולילה"³⁹ פירוש פסוק זה שאדם צריך ללמוד תורה ולשננה יום ולילה, ועצם גיוסם לצבא יגרום לעבירה על הפסוק כי יהיו עסוקים בדברים אחרים ואף יכולים להגיע להתפוררות העולם הרוחני ושכיחת תורה מישראל כמו שטענו רבנים רבים בוועידת טל בניהם הרב ברוך רזנברג והרב יצחק שנייר⁴⁰. בעיית פטור/ גיוסם של בני

³⁶ סעיף 26.ח.א) לחוק שירות הביטחון נוסח משולב

³⁷ מסכת שבת

³⁸ סטטוס קוו ויקיפדיה

³⁹ (יהושע א, ח),

⁴⁰ וועדת טל חתימת הרבנים על הכרזת כנגד גיוס לצבא

הישיבות דנה רבות בציבור ובמוסדות השלטון שניסו להגיע לעמק השווה מבלי לפגוע באף אחת מזכויות האדם בין אם זה אנשי התורה או בין אם זה הציבור שקורא "לשוויון בנטל" בעניין הגיוס לצבא.

וועדת שקד (וועדה לשוויון בנטל) לחוק הגיוס 2013-2014:

וועדת שקד קמה לאחר שחקיקותיו של וועידת טל שהוקמה 22.08.99 כדי למצוא פתרון מעשי יישומי לבעיית הפטור והדחייה של שירותם של בני ישיבות רבים וצמצום הניכור בין השכבות השונות בחברה מבלי לפגוע בהמשך לימודיהם של בני הישיבות. אך בתאריך 01.08.12 פגו תוקפם של חוקים אלו מכיוון שנמצאו לא חוקתיים ולא מועילים לפתרון הבעיה הציבורית.

ולכן וועידת שקד קמה ביולי 2013 וועדה זו דנה בחוק הגיוס החדש לחרדים של אותה התקופה ליושבת ראש הוועדה מונתה חברת הכנסת איילת שקד התקיימו בוועדת שקד כחמישים ישיבות שמטרתן לתקן את החוק ולהעביר אותו בקריאה שנייה ושלישית החוק עבר את המליאה בכנסת במרס 2015⁴¹. החוק שנקבע קבע שיופעלו סנקציות פליליות כנגד בני ישיבות המתנגדים לשרת אך בנוסף לזה נקבעה תקופת "הסתגלות" של שלוש שנים מיום קבלת החוק בקיץ 2014 ועד יוני 2017 בתקופה זו לא תוטל חובת גיוס ותתאפשר גם דחייה של שירות לבני ישיבות.

ההחלטה למי תינתן הרשות לא להתגייס כי "תורתו אמונתו" והוא ימשיך ללמוד תורה ניתנה לראשי הישיבות ולישיבות אם לא יעמדו אנשי הישיבות בתפקידם יקבלו בני הישיבות צווי מעצר על השתמטות ויופעלו כנגדם סנקציות פליליות כרשום בחוק.

⁴¹ תיקון מס' 19 והוראת שעה (שילוב תלמידי ישיבות), התשע"ג-2013 (מ/787), והצעת חוק שירות אזרחי לתלמידי ישיבות (הוראת שעה), התשע"ג-2013

למרות שלא הגיעה וועידת שקד ליעדי המשלה עלו מספר המתגייסים בקרב החרדים בעקבות חוקים אלו.⁴² אך לא גרמו לשינוי המהותי לו חיכה כל הציבור.

גיוס נשים לצבא:

ישנו הבדל בין גיוס נשים לצבא לבין גברים החל ממשך תקופת השירות, תפקידים ופטורים מהצבא הייחודים רק לנשים. בשנת 1949 הצבא הישראלי היה הצבא הראשון שהכניס את חוק גיוס חובה גם לנשים. וכמו הגברים נשים בנות 18 התגייסו לצבא אם נמצאו כשירות לשרת.

אורך השירות הסדיר של נשים קצר מזה של הגברים ונמשך כ-24 חודשים.⁴³ בהיקף גיוס הנשים לצבא וגרימה לשוויון בין שני המינים נוספה תקנה חדשה לחוק

⁴² תוצאות עלייה בגיוס לצה"ל בקרב חרדים אחרי הפעלת חוקים שנקבעו בוועדת שקד <https://infogram.com/1-20112016-1h984wxn8z1z6p3>
⁴³ סעיף 16(1) לחוק שירות הביטחון נוסח משולב

שירות הביטחון בשנת 2000 שקובעת שכל התפקידים בצבא יפתחו בפני נשים למעט מקרים מוצדקים בהם גיוס האישה חורג מאופי התפקיד. ובנוסף ישנם תפקידים בצבא שכאשר אישה תתגייס אליהם דינה יהיה כדין גבר (אורך שירות, זמן הכשרה וכדומה...)⁴⁴.

שירות נשים דתיות בצבא:

כמו שכתבתי לעיל בשנת 1949 חל חוק גיוס חובה על נשים וכן גם על נשים דתיות ובדומה לבני הישיבות ש"תורתם אמונתם" ולכן הם פטורים מגיוס לצבא כך בדומה על נשים דתיות שמצהירות שהן לא יכולות להתגייס מטעמי דת או מצפון.⁴⁵ גיוס נשים לצבא מועמד בפני מחלוקת קשה בין רבנים שונים המתנגדים בתוקף לגיוס נשים לצבא ולבת דתיה בפרט מחשש פירוק עולמה הדתי, ניסיונות העלולים להקשות על הבת ועוד... הרב יעזר אריאל הוא בין המתנגדים לגיוס בנות לצבא טוען במאמר שכתב "שלנשים אסור להשתתף בקרבות כנד האויב".⁴⁶ בנוסף לרב גם עומדת הרבנות הראשית לישראל כנגד גיוס נשים דתיות ולא דתיות וחושבים שלנשים אסור להתגייס לצבא וצריך לבטל חוק זה בנוגע לחוק גיוס חובה לגבי נשים.⁴⁷ לאורך כל השנים הרבנות לא שינתה את דעתה בנוגע לגיוס נשים לצבא והמשיכה להתנגד בתוקף.⁴⁸ לעומת כל הדעות הרווחות אצל הרבנים ואצל הרבנות הראשית שנשים אינן צריכות להתגייס כלל ישנן דעות של רבנים המקלות בעניין זה ומתירות

⁴⁴ שוויון בשירות תיקון מס' 11 סעיף 16(א) לחוק שירות הביטחון

⁴⁵ סעיף 40(א) תיקון מס' 18 לחוק שירות הביטחון

⁴⁶ גיוס בנות? לפי ההלכה אסור לנשים להשתתף בקרבות נגד האויב, באתר "סרוגים", 22 בפברואר 2014;

⁴⁷ "הכרזת הרבנות הראשית לישראל מיום כא אדר א תשי"א, בדבר תיקון חוק שירות הביטחון העומד לפני הכנסת: הננו - אחרי בירור המצב - מפרסמים דעת תורה שגיוס נשים אפילו פנויות - במסגרת צבאית באיזו צורה שהיא, אסור בהחלט!"

⁴⁸ "עוד מזמן הרב הרצוג והרב עוזיאל קיימת החלטת הרבנות הראשית שאסרה גיוס בנות לצבא בכל מסגרת שהיא, כולל מורות חיילות, והחלטה זו עומדת בתוקפה גם כיום ללא שינוי" (הודעה מספר 1541).

גיוס בתנאים מסוימים.⁴⁹

פטורים הייחודים לנשים:

לנשים יש מספר פטורים מהצבא הייחודים רק להן בין אם זה פטור לבת הדתייה ולנשים בכלל.

כגון פטור עקב נישואין, פטור לאישה שהיא כבר אימא, פטור לאישה בהריון.⁵⁰ וכן מה שהזכרתי לעיל פטור לאישה מטעמים דתיים.

גיוס בנות מיעוטים לצבא:

בין אוכלוסיית הנשים המועמדות לגיוס עקב החוק עומדות גם בנות המיעוטים שהגדרתן המדויקת במקרה זה היא שאחוז ההתגייסות שלהן קטן ושמוצאן לא מהווה רוב באוכלוסייה בהן גרות כגון דרוזים וצ'רקסים הנשים פטורות מגיוס לכוחות הביטחון לעומת הגברים שהם חייבים. ולכן מעטות מנשים אלו מתגייסות לשירות הביטחון.

פרק חמישי- השוואה:

כפי שניתן לראות בפרקים הקודמים בהם דנתי במשפט עברי ובמשפט ישראלי בנוגע לחובת גיוס לצבא אפשר למצוא קווי דמיון לגבי פסיקות מסוימות וכך גם הבדלים, במקרה הנ"ל אני הולכת לערוך השוואה לגבי מספר דברים שהם גיוס נשים, גיל הגיוס לצבא ופטורים לאנשים מסוימים ולראות את פסיקתן בדין העברי והישראלי.

⁴⁹ מזכירו האישי של הרב אונטרמן, ר' אברהם בידרמן, כתב: "לעומת זה אם בת דתית רוצה להתגייס לצבא וטוענת כי היא תקיפה בדעתה ובמזגה, כי יכולה היא לעבוד במסגרת צבאית, ותשמור על תומתה וחרות מלאה בהתנהגותה והנהגותיה. ואינה חוששת משום לחץ המביא לידי ניסיונות-אין הרבנות מוחה בידה".

⁵⁰ סעיף 39 (א), (ב) לחוק שירות הביטחון

משפט ישראלי-גיוס נשים	משפט עברי-גיוס נשים	
<p>במשפט הישראלי כלל לא מתנגדים לגיוסן של נשים לצבא אלא בדיוק להפך הצבא הישראלי היה הצבא הראשון שגייס נשים לכוחותיו ובשנת 1949 החל חוק גיוס חובה גם על נשים ואף בשנת 2000 נוספו תקנות חדשות ותפקידים רבים נפתחו לנשים תפקידים שבניהם עומדים גם תפקידים קרביים שהם לוחמה עם נשק. ובחלק מהתפקידים הנ"ל דין האישה יהיה כדין הגבר.</p>	<p>במשפט העברי מתנגדים בכל תוקף לגיוסן של נשים גם בתקופת המקרא וגם בתקופתנו רוב הרבנים מתנגדים בחריצות לגיוסן של בנות למקרא מסיבת "לא יהיה כלי גבר על אשה" ושזוהי אינם דרכם של נשים להתגייס לצבא ולהילחם ושנשים פטורות מכל עניין השמירה שזהו תפקידם של הגברים. גיוס לצבא לפי דעתו של המשפט העברי זוהי לא דרך נשים ואסור להן לקיים מלחמה ולאחוז בנשק.</p>	החוק/הפסיקה
<p>גיל גיוס- בקום המדינה עיגנו בחוק את חוק גיוס חובה של כל אזרח במדינת ישראל ובתוכו גם מפורש הגיל בו אפשר לגייס לצבא, הגיל</p>	<p>גיל גיוס- במשפט העברי גיל הגיוס הוא כל איש מישראל בהגיעו לגיל 20 שהוא כשיר להתגייס לצבא ולצאת למלחמה. מִבְּן</p>	

<p>הוא כל קטין שהגיע לגיל 18 שנמצא כשיר חייב להתגייס לצבא.</p>	<p>עֲשׂוּרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה, כָּל- יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל--תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצָבָאָתֶם, אֶתְּהָ וְאֶתְּהָן.⁵¹</p>	
<p>פטור- במשפט הישראלי גם נשים וגם גברים מחויבים להתגייס לצבא אם נמצאו כשירים ובגיל המתאים אך יש כמה אנשים הפטורים מחוק גיוס חובה בשל כמה סיבות אותן קבע הצבא בחוקים לשירות הביטחון כגון: פטור רפואי, פטור של עבר פלילי ופטור ששנוי במחלוקת לאנשי דת.</p>	<p>פטור- בדין העברי כל איש מישראל חייב להתגייס לצבא בהגיעו לגיל המתאים ואם נמצא כשיר. אך בדין העברי ישנם כמה פטורים הפוטרים אנשים מסוימים מגיוס לצבא ויציאה למלחמה כגון: "הירא ורך הלבב" אדם שמפחד ומפחיד אחרים פוטרים אותו מלהתגייס.</p>	

פרק שישי- סיכום

ולסיכום בעבודה זו התעסקתי בחובת הגיוס לצבא בדין העברי ובדין הישראלי. בדין העברי בו עסקתי בשאלת גיוס נשים ותלמוד תורה כעילה לפטור מפרשים, רבנים וספרים קדומים כמו התנ"ך אומרים שלגבי גיוס נשים יש איסור ואין על אישה להתגייס לצבא ואין לגייסה לצבא כי זו לא דרך הנשים לעשות נקמה מלחמה ולהחזיק בנשק ובעצם הגיוס לצבא מאבדת האישה את תכליתה לפי דעות במשפט העברי. לא

⁵¹ במדבר פרק א' פסוק ג'

תעדה אשה עדי האיש, כגון שתשים בראשה מצנפת...או תלבש שריון וכיוצא בו" וגם בימנו רבנים רבים מתנגדים לגיוס נשים לצבא ואף אוסרים אותו. וכן"ל לאנשי התורה הרוצים להיפטר מהגיוס לצבא בגלל אמונתם ורצונם ללמוד תורה בלבד הדין העברי לא מאשר את תירוצם ואומר שאין הם יכולים להשתמש בתורה בתור תירוצם אלא חייבים להתגייס ולקיים את מחויבותם לציבור ולא להתנתק ממנו. . "ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם החסידות; דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואף על פי שאינן עברות - הרי זה חילול את השם..." . ובדין הישראלי בו גם דנתי לגבי גיוס נשים ופטור/דחייה גיוס של בני ישיבה, לגבי גיוסן של הנשים אין התנגדות כלל לגיוסן לצבא חוץ מרבנים הקוראים לבנות הדתיות לא להתגייס בגלל סיבות אותן פירטתי לעיל. ואף הצבא דוחף לשוויון בין המינים מבחינה צבאית ומבחינת תפקידים ואפילו יש תקנות שהוכנסו כדי לאכוף דבר זה. לגבי שאלת הדחייה/הפטור של בני ישיבות אין תשובה חותכת מבחינה משפטית וישנן דעות רבות לגבי דבר זה עתירות רבות וועדות רבות דנו בשאלה זו ועדיין מחכים לתשובה יש הסוברים כי הם חייבים להתגייס משום שוויון בנטל ומערכת החוק מנסה לאזן בין זכויותיהם של שני הצדדים שמצד אחד יהיה שוויון ומצד שני לא יפגעו לימודיהם של בני הישיבות לעיל העליתי את נושא וועדת שקד שדנה בנושא זה בתור דוגמה לוועדה שניסתה לפתור את בעיית גיוס/פטורם של בני הישיבות בלא הצלחה חותכת לאורך זמן והראיתי את ניסיונה לקיים איזון בין שני המגזרים מבלי שאף אחד לא יפגע.

ביבליוגרפיה:

סעיף 5 לחוק שירות הביטחון-תשמ"ו 1986

סעיף 16(1) לחוק שירות הביטחון נוסח משולב-תשמ"ו 1986

סעיף 39 (א),(ב) לחוק שירות הביטחון נוסח משולב-תשמ"ט 1989

שוויון בשירות תיקון מספר 11 סעיף 16(א) לחוק שירות הביטחון-תש"ס 2000

סעיף 36 לחוק שירות הביטחון נוסח משולב-תשס"ז 2007

סעיף 40 (א) תיקון מס' 18 לחוק שירות הביטחון נוסח משולב-תשע"ב 2012

סעיף 26 (יב) תיקון מס' 19 לחוק שירות הביטחון-תשע"ג 2014

סעיף 26 יח (א) לחוק שירות הביטחון-תשע"ד 2014

וועדת טל חתימת הרבנים על הכרוז כנגד גיוס לצבא

הרב יעזר אריאל גיוס בנות? לפי ההלכה אסור לנשים להשתתף בקרבות נגד האויב,

באתר "סרוגים", 22 בפברואר 2014;

אביעד כהן על חובת השוויון בשירות הצבאי אתר דעת מכללת הרצוג פטור הלווים

תוצאות עלייה בגיוס לצה"ל בקרב חרדים אחרי הפעלת חוקים שנקבעו בוועדת שקד

<https://infogram.com/1-20112016-1h984wxn8z1z6p3>

"הכרזת הרבנות הראשית לישראל מיום כא אדר א תשיא, בדבר תיקון חוק שירות

הביטחון העומד לפני הכנסת: הננו - אחרי בירור המצב - מפרסמים דעת תורה שגיוס

נשים אפילו פנויות - במסגרת צבאית באיזו צורה שהיא, אסור בהחלט!"

"עוד מזמן הרב הרצוג והרב עוזיאל קיימת החלטת הרבנות הראשית שאסרה גיוס

בנות לצבא בכל מסגרת שהיא, כולל מורות חיילות, והחלטה זו עומדת בתוקפה גם

כיום ללא שינוי" (הודעה מספר 1541).

מזכירו האישי של הרב אונטרמן, ר' אברהם בידרמן, כתב:

"לעומת זה אם בת דתית רוצה להתגייס לצבא וטוענת כי היא תקיפה בדעתה
ובמזגה, כי יכולה היא לעבוד במסגרת צבאית, ותשמור על תומתה וחרות מלאה
בהתנהגותה והנהגותיה. ואינה חוששת משום לחץ המביא לידי ניסיונות-אין הרבנות
מוחה בידה".

בבא בתרא ז' ע'

במדבר פרק א' פסוק ג'

במדבר פרק ב' פסוק לג'

במדבר פרק לב' פסוק ו'

במדבר פרק לב' פסוק י'

בעל ספר החינוך מצוה תרג'

דברי הרמב"ם ספר זרעים

דברים פרק יח' פסוק א'

דברים פרק כ' פסוקים ה'-ז'

דברים פרק כ' פסוק ח'

דברים פרק כב' פסוק י'

(הל' ע"ז פי"ב ה"י)

הרש"ר למסכת סוטה

חז"ל מסכת קידושין ב,ב

(יהושע א, ח)

יהושע א' פסוקים יג' - יד'

יישוב הרמב"ם לקושי שהועלה ע"י רדב"ז לגבי המילים כלה מחופתה יוצאת

מסכת שבת

מ"ן צ"ב פ"ח פרק ז' צ"ל לספר הלכות מדינה ח"ב של הרב הגאון ר' אליעזר י'

וולדינברג לשאלת גיוס בנות לצבא

משנה אבות ד', ה'

משנה , סוטה ז , ח

ספר הלכות מלכים פ"ז ה"ד

פירושו של האבן עזרא לסיבות האיסור לגיוס נשים לצבא

פירושו של רבי אליעזר בן יעקב לפסוק "לא יהיה כלי גבר על אשה" (נזיר נט , א)

רמב"ם , משנה תורה , הלכות יסודי התורה , פרק ה' , הלכה יא' .

שופטים ה' , כג'

שופטים פרק ה' פסוק כו'

תהילים מה , יד

שו"ת מלמד להועיל , חלק א , סימן מב